

7. WORKSHOP VENOVANÝ PODPORE OTVORENÝCH VEDECKÝCH ČASOPISOV

Mgr. Matej Harvát, PhD.; matej.harvat@cvtisr.sk; (Centrum vedecko-technických informácií SR)

SPRÁVA Z PODUJATIA / EVENT REPORT

Posúdenie: redakčné; text neprešiel externým recenzným konaním

DOI: <http://doi.org/10.52036/1335793X.2026.1.65-66>

Centrum vedecko-technických informácií SR zorganizovalo v apríli ďalší výročný workshop zameraný na aktuálne otázky otvoreného vedeckého publikovania a podporu akademických časopisov. Podujatie sa tematicky orientovalo na vývoj nekomerčného otvoreného prístupu (Diamond Open Access), problematiku perzistentných identifikátorov a rozvoj vedeckých časopisov všeobecne. Workshop sa uskutočnil za účasti odborníkov zo Slovenska aj zo zahraničia a bol určený najmä redakciám časopisov, pracovníkom akademických knižníc a zástupcom vedecko-výskumných inštitúcií.

Úvodný príspevok predniesla Milica Sevkusic zo Srbskej akadémie vied a umení a organizácie EIFL (Electronic Information for Libraries) prezentáciou *Building a Diamond Open Access Publishing Ecosystem*. V nej sa venovala aktuálnemu vývoju diamantového modelu otvoreného prístupu vo svete, no najmä v Európe. Diamantový, resp. nekomerčný otvorený prístup predstavuje alternatívu ku komerčným publikačným modelom založeným na publikačných poplatkoch (tzv. APC, Article Processing Charges). Sevkusic predstavila viaceré iniciatívy podporované Európskou úniou, ako aj projekty zamerané na budovanie udržateľného, spravodlivého a inkluzívneho publikačného prostredia. Dôraz pritom kládla na význam takpovediac komunitne spravovaných časopisov, využívanie otvorených softvérových technológií a potrebu prehlbovať medzinárodnú spoluprácu pri rozvoji otvorenej vedy. Koniec koncov, prezentácia na príklade Srbska demonštrovala podobnú úroveň rozvoja infraštruktúr otvorenej vedy a s tým priamo spojené nové stimuly meniace publikačné správanie vedcov a vedkýň, aké môžeme pozorovať aj v slovenskej vede. Spomedzi viacerých cenných odporúčaní bol predstavený o. i. ucelený súbor návodov a odporúčaní vypracovaný v rámci organizácie EIFL: *Pokyny, zásady a šablóny pre vydavateľov časopisov s diamantovým otvoreným prístupom*.¹

Na prepojenie medzinárodného vývoja s domácim kontextom nadviazal Matej Harvát z CVTI SR všeobecne zameranou prezentáciou *Dobrá prax v open access časopisoch: stav a výzvy na Slovensku*. Príspevok ponúkol prehľad aktuálnej situácie slovenských open access časopisov, ich viditeľnosti, technologického zabezpečenia aj najčastejších prístupov k zabezpečovaniu kvality publikačného procesu. Pozornosť sa sústredila aj na výzvy, ktorým lokálne vedecké periodiká čelia – od personálnych a finančných kapacít až po otázky indexácie, licencovania a implementácie

medzinárodných štandardov. Súčasťou prezentácie boli tiež odporúčania vychádzajúce z dobrej praxe v oblasti transparentnosti redakčných procesov a otvoreného publikovania, ktoré sa pretavili do konkrétnych výstupov projektov, spomínaných už prvou rečníčkou. Takým je obzvlášť minulý rok spustený web nazvaný *European Diamond Capacity Hub*.²

Nasledujúci blok bol venovaný problematike trvalých identifikátorov. Gabriela Fišová z CVTI SR v informatívnej prezentácii *Perzistentné identifikátory* vysvetlila význam identifikátorov ako ORCID, DOI či ROR pre súčasný výskumný ekosystém. Poukázala na ich úlohu pri jednoznačnej identifikácii autorov, inštitúcií a vedeckých výstupov, ako aj pri prepájaní dát medzi informačnými systémami. Zároveň zdôraznila, že správne implementované perzistentné identifikátory zvyšujú interoperabilitu vedeckých informácií, podporujú transparentnosť výskumu a prispievajú k lepšej medzinárodnej viditeľnosti publikačných výstupov.

Záverečný príspevok predniesla Daniela Mertlová zo spoločnosti Clarivate. V prezentácii *Od dát k rozhodovaniu: podpora správy časopisov a transformačných zmlúv* predstavila možnosti analytickej práce s publikačnými a citačnými dátami pri strategickom rozhodovaní akademických inštitúcií. Pozornosť venovala najmä využívaniu bibliografických dát pri nastavovaní tzv. transformačných zmlúv, hodnotení publikačnej výkonnosti a správe portfólia vedeckých časopisov, ktoré si inštitúcia predpláca alebo využíva v rámci Read and Publish (transformačných) zmlúv. Zamerala sa na možnosti analytických nástrojov poskytovaných službou *Incites*, ktoré extrahujú dáta v rámci databázy Web of Science. Mertlová demonštrovala funkcionality týchto analytických nástrojov aj priamo počas

workshopu. Prezentácia zároveň ukázala, že kvalitné dáta a analytické nástroje sa stávajú čoraz dôležitejšou súčasťou rozhodovacích procesov v oblasti otvoreného prístupu a vedeckej komunikácie a môžu byť pomerne užitočným pomocným mechanizmom pri dosahovaní krátkodobých aj dlhodobých strategických cieľov.

Workshop potvrdil, že otázky a výzvy otvoreného publikovania, udržateľnosti akademických časopisov a rozvoja digitálnej vedeckej infraštruktúry zostávajú mimoriadne aktuálne aj v slovenskom akademickom prostredí. Diskusia medzi účastníkmi zároveň ukázala rastúci význam medzinárodnej spolupráce, šandardizácie a zdieľania dobrej praxe pri budovaní otvorenejšieho a dostupnejšieho systému vedeckej komunikácie. Dá sa tiež konštatovať, že v súčasnosti stále pretrváva potreba efektívnejšieho riadenia,

inštitucionálneho aj celonárodného zjednocovania a taktiež sprehľadňovania širšieho vedeckého ekosystému, ktorému hovoríme otvorená veda.

Záznam z podujatia a prezentácie sú dostupné na webe <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/14-04-2026-7-workshop-nielen-pre-vydavatelov-casopisov-s-otvorenym-pristupom/>.

POZNÁMKY

¹ <https://www.eifl.net/resources/eifl-guide-quality-diamond-open-access-publishing>

² <https://edch.eu/>

Tento článok je zverejnený pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Autori si ponechávajú autorské práva a môžu príspevok archivovať v repozitároch.

